

UPPSALA UNIVERSITET
Institutionen för nordiska språk

Magisteruppsats, 15 hp
Masterprogram i svenska, VT 2016

Maria Sörgard

Flyktingkris?

En språkvetenskaplig studie av hur ordet *flykting* användes i svensk medierapportering hösten 2015

Handledare: Carin Östman
Institutionen för nordiska språk

Sammandrag

Hösten 2015 var medierapporteringen om ”flyktingkrisen” intensiv; den stora mängd flyktingar som kom till Sverige under sommaren och hösten lyftes också fram som det som framförallt hade präglat året i medias nyårssummeringar.

I denna uppsats undersöks hur ordet *flykting* använts i totalt 293 artiklar i de två rikstäckande svenska tidningarna Dagens Nyheter och Aftonbladet under tre tjugodagarsperioder i augusti till november 2015, med syftet att se hur innebörden i begreppet *flykting* skrivs fram. Det som undersöks är dels hur ordet *flykting* används grammatiskt och syntaktiskt, dels i vilka sammanhang som det används.

Resultatet av undersökningen visar att *flykting* nästan alltid förekommer i plural eller i abstrakta sammansättningar. Sammantaget är det en bild av ett anonymt kollektiv som ges. Flykting förekommer sällan med andra attribut än mängdangivelser och när flykting stått som subjekt, vilket varit i cirka 37 procent av de undersökta förekomsterna, har det i flertalet fall varit med rörelseverb, så som *kommer* och *anländer*. Vad flyktingarna har för tankar och känslor nämns inte.

I den andra delen av undersökningen har jag studerat vad de artiklar där ordet *flykting* förekommer handlar om. Analysen visar att det främst är politik och allmänhetens reaktioner på flyktingkrisen – ofta negativa reaktioner, men under en del av den undersökta tiden även hjälpsamma – som tidningarna har rapporterat om.

De slutsatser man kan dra av resultaten är att bilden av flyktingar som getts i media har varit ensidig. Rapporteringen har inte varit uppenbart negativ, men ändå avhumaniserande.

Nyckelord: svenska, medierapportering, media, flyktingar, flyktingkrisen 2015,

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte	6
2. Forskningsöversikt	6
3 Metod och material	9
3.1 Material	9
3.1.1 Tidningarna och deras ställning	10
3.2 Metod	11
4. Resultat	13
4.1 Hur används ordet <i>flykting</i> ?	13
4.1.1 Grunddata	12
4.1.2 Sammansättningar	14
4.1.3 Flyktingar som grupp	17
4.1.4 Ordet <i>flyktings</i> funktion i satsen	18
4.1.5 Verb som förekommer med <i>flykting</i>	19
4.1.6 Attribut	20
4.2 Vad handlar artiklarna om?	23
4.3 Sammanfattning	26
5. Diskussion	26
6. Avslutning	29
Litteratur	31

Förteckning över tabeller och tablåer

Tabell 1. Antal artiklar i materialet	10
Tabell 2. Antal förekomster av ordet <i>flykting</i> i materialet som helhet i absoluta tal.....	14
Tabell 3 Antal förekomster av ordet <i>flykting</i> i snitt per artikel	14
Tablå 1 De vanligaste sammansättningarna med <i>flykting</i> , som förekommer i tio eller fler av Dagens Nyheter artiklar. Siffrorna anger antalet artiklar i vilka ordet ifråga förekommer.	15
Tablå 2 De vanligaste sammansättningarna med <i>flykting</i> som förekommer i tio eller fler av Aftonbladets artiklar. Siffrorna anger antalet artiklar i vilka ordet ifråga förekommer...	16
Tabell 4 De vanligast förekommande sammansättningarna i respektive tidning med antalet belägg uppdelat på period	17
Tabell 5 Ordet <i>flyktings</i> funktion i satsen, i absoluta tal och i procent av undersökta satser...	18
Tabell 6 Förekomster av <i>flykting</i> med och utan attribut.....	21
Tabell 7 De vanligaste typerna av attribut.....	21
Tabell 8 Antalet artiklar som handlar om ett visst makrotema, uppdelat efter period och tidning.....	23

1. Inledning

Vid årsskiftet när nyhetsåret 2015 sammanfattades framstod invandring och flyktingar som ett av årets mest omtalade och omskrivna ämnen. Det var svårt att undvika att lägga märke till rapporteringen. Återkommande under året, vid vissa tidpunkter dagligen, rapporterade tv, radio och tidningar om situationen från Medelhavets stränder till Sveriges centralstationers vänthallar. Den första veckan i september publicerades en bild av en död fyraårig pojke, ilandfluten på Turkiets kust, och alla – verkade det som – talade om den humanitära katastrofen. Innan året var slut stod Sveriges statsminister Steffan Löfven och dåvarande vice statsminister Åsa Romson på en presskonferens och sa att Sverige måste begränsa antalet flyktingar som tas emot. På tv-nyheterna kvällen den 24:e november kunde jag och resten av tittarna se hur vice statsministern grät när hon gav detta besked.

Invandringen är en av de politiska frågor som väcker mest känslor. Rapporteringen kring flyktingar kan också vara känslsam, inte minst i samband med de nyss nämnda händelserna. Därför är inte just de dagarna med i den här undersökningen; jag ville hellre fokusera på normalrapporteringen om vad som kallats den största flyktingkrisen i modern tid.

Kärnan i händelserna är att antalet flyktingar som kom till Europa och till Sverige under sommaren och hösten ökade dramatiskt. Enligt Migrationsverkets statistik sökte mer än 160 000 människor asyl i Sverige under år 2015¹. Sveriges mottagning var, tillsammans med Tysklands, den största i Europa, och mot slutet av året kom det politiska samtalet att handla om detta. EU:s flyktingpolitik hamnade också i hetluften, efter misslyckade toppmöten, okoordinerade åtgärder, larm om en humanitär kris i vardande och drunkningsolyckor i havet utanför Grekland. I medierapporteringen kopplades dessa händelser samman till en stor, Europaomspännande kris.

Begreppet *flykting* är centralt i medierapporteringen om dessa händelser. Det är ett ord som ibland uppmärksammas – precis som ordet *invandrare* – på grund av att det påstås vara avhumaniserande. Även på andra sätt är ordet bekymmersamt. Exempelvis kan sägas att betydelsen i allmänspråket är bredare än den betydelse som förekommer i myndigheternas språk. I allmänspråket är en flykting den som är på flykt, medan det i myndigheternas språk enbart är den som är på flykt undan personlig förföljelse, och som alltså inte flyr undan krig eller katastrofer. Något kan orsaka viss förvirring i diskussioner kring asylregler och liknande, när de som vissa tycker självklart borde inkluderas i till exempel en föreslagen ändring inte alls berörs på det sätt som man först tror.

En fråga som man kan ställa sig är hur begreppet *flykting* används och på vilket sätt den användningen förändras under tidens gång. Att vår användning av språket och vår uppfattning om världen är nära sammanbundna är något forskningen fokuserat på, och ingen gång blir detta tydligare än vid stora, kontroversiella händelser.

Därför har jag valt att undersöka användningen av *flykting* i artiklar om den så kallade flyktingkrisen i två av Sveriges största tidningar, Dagens Nyheter och Aftonbladet, under tre månader hösten 2015.

¹ Migrationsverket, <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik.html>

1.1 Syfte

Det övergripande syftet med denna undersökning är att se hur begreppet *flykting*, och genom detta flyktingkrisen, skrivs fram i rapporteringen i två rikstäckande svenska tidningar. Sedan vill jag dessutom se om och i så fall hur användningen av begreppet *flykting* i medierapporteringen har förändrats under de tre undersökta månaderna, särskilt med tanke på att opinionen under denna tid svängde.

För att undersöka detta har jag analyserat texterna utifrån två överordnade frågeställningar:

- Hur används begreppet *flykting*, syntaktiskt och grammatiskt?
- Vad för teman återkommer i de artiklar där begreppet *flykting* används? I vilka sammanhang förekommer det?

2. Forskningsöversikt

Det här kapitlet kommer först att behandla övergripande forskning om språk i media, sedan mer specifikt forskning om medierapportering om flyktingar, både i Sverige och utomlands. För denna undersökning har det varit särskilt intressant att se på vad som har skrivits om språket i den rapportering som handlar om invandring och flyktingar.

Språk i media är ett välutforskat ämne; nyhetsmedia har intresserat både som källa till autentiskt språkbruk och som en viktig del av kunskapsskapande och informationsutbyte i det moderna samhället. Till exempel har Per Ledin i artikeln *Den skenande spårvagnen* (1993) analyserat tre kvällstidningsartiklar om en spårvagnsolycka för att se hur tidningstexten rent språkligt fångar läsaren. Det är en stilistisk undersökning, som representerar ett sätt att se på språk och media.

Norman Fairclough inleder sin bok *Media Discourse* (1995) med fyra exempel på händelser där media har varit avgörande, inte bara i hur de uppfattats utan också i att de alls inträffat. På sätt och vis gäller det också flyktingkrisen; media har definitivt en viktig roll i hur den uppfattats, och de åsikter som bildats och som uttryckts angående den existerar till stor del baserat på eller i reaktion mot denna rapportering. Fairclough betonar vikten av att studera medierapportering och språket däri, och lägger upp en metod (som dock inte kommer användas här) för hur man kan se på bland annat hur vilken bild av världen som media ger. Fairclough ger exempel på en analys där han genom att se på ordval kan visa hur relationen mellan Irak och västvärlden framställs under det tidiga 1990-talets oroligheter, och hur rapporteringen framställer ”väst” som rättfärdiga, fria från skuld (s. 94 ff.).

Fowler beskriver i *Language in the News* (1991) ett sätt att se på och analysera språk i nyhetsmedia. I ett av kapitlen i boken går Fowler närmare in på och analyserar mediehysterin kring salmonella som rådde i den brittiska pressen vid slutet av 1980-talet. Fowler visar hur olika händelser kopplades samman med varandra i rapporteringen, där samma uttryck återkom för att referera till händelserna, och därmed bidra till nyhetsvärdet i det rapporterade.

Samtidigt beskriver han hur rapporteringen kring kriser föder sig själv, att tidigare händelser haft nyhetsvärde ger nya händelser nyhetsvärde.

Skillnaderna mellan svensk och engelsk nyhetsrapportering är ofta slående, och på ett sätt distraherande. England har haft en annan tradition när det gäller hur journalister formulerar sig, med en överlag större giftighet och med större överdrifter, och när engelska eller amerikanska forskare har sett på språket i medierapportering har de ofta fokuserat på exempelvis ordval som är typiska för engelsk media, som när Fairclough ser på hur Saddam Hussein under nittiotalet beskrivs, med ord som ”madman” och ”evil”, beskrivningar av honom som en sagoskurk eller som ett olydigt barn (Fairclough 1995:100f). Därför kan också de exempel som Fairclough och Fowler använder kännas främmande eller uppenbara från en svensk kontext, men de slutsatser som de båda drar om medias inverkan på samhället, genom vad de rapporterar och hur de gör det, är ändå intressanta.

En större studie av den svenska mediebild av flyktingar är journalistikforskaren Ylva Brunés *Nyheter från gränsen* (2004). I dessa studerar hon både nyhetsrapportering som handlar om flyktingar och om invandrare som bott en längre tid i Sverige. Ett kapitel heter *Flyktingar som asylström* och handlar särskilt om rapporteringen kring en tidigare flyktingkris. Bland annat uppmärksammar Brune hur media konstruerade 1990-talets flyktingproblematik med rapporter om Sverige som ett ”flyktingparadis” och om politikernas krav på politisk aktion och en uppstramning av politiken; hur media genom att fokusera på myndigheternas bild av situationen gör flyktingar till något som måste hanteras.

En slutsats Brune drar är att media rapporterar dels hårda nyheter med fokus på politik och problem, ofta med ett myndighetsperspektiv, dels mjuka nyheter med enskilda flyktingar som offer för ett illa fungerande system (2004:120). Dessa olika typer av artiklar har olika funktioner i rapporteringen, skriver Brune:

De seriösa och hårda nyheternas generella sanning om flyktinginvandringen utmanas inte i denna genre. Däremot demonstrerar texterna att ’vi’ är varmhjärtade, vilket ibland sker på ett mycket lekfullt och tvetydigt sätt, där texten antyder att vi inte ska tillmäta den något större värde. (s. 120)

Brune menar att om de hårda nyheterna legitimerar bland annat myndighetsutövning, så ägnas de mjuka nyheterna åt relationen mellan läsare, det offentliga/myndigheterna och ”de andra”, i detta fall flyktingarna. Båda sorternas nyheter påverkar läsarens syn på händelser och sin egen roll i förhållande till sådant som det rapporteras om.

Diskrimineringsutredningens rapport *Invandrare i tystnadsspiralen* (1985), där samma Brune medverkar, handlar också om hur flyktingar beskrivs i media. Olika aspekter av rapporteringen om både invandrare och flyktingar undersöks, och i Brunés delundersökning fokuseras det på rapporteringen om ”flyktingströmmar”, hur polisen får en central roll i hur händelser formuleras och hur journalister motiverar hur rapporteringen ser ut utifrån bland annat läsarintresse.

Statsvetaren Kristina Boréus (2006) har också skrivit om språket i svensk medias rapportering kring invandring i början av 2000-talet, med fokus på diskursiv diskriminering, bland annat hur kategorisering av invandrare görs. Varken Brune eller Boréus är dock språkvetare, och deras fokus är därför inte heller på språket i medierapporteringen.

van Dijk (1988) är också intressant för denna undersökning. Som en del av en större studie av rasism i media har van Dijk sett på medierapporteringen om vad de nederländska tidningarna kallade för ”den tamilska invasionen”, då några tusen flyktingar 1984 kom till Nederländerna från Sri Lanka. När van Dijk undersökte mer än 400 nyhetsartiklar, fann han att vissa makroteman och vissa begrepp ständigt återkom i rapporteringen. Det var själva flykten med den ”illegala” resan in i Nederländerna, frågan om tamilernas flyktingstatus samt problem i Nederländerna med till exempel protester och svårigheter att hitta boende för flyktingarna. van Dijk undersökte också hur dessa vanliga makroteman representerades i artiklarnas rubriker, och fann att makrotemat ofta återfanns också i rubriken – förutom om artikeln handlade om situationen i Sri Lanka och därmed anledningen till att folk flydde.

Därtill undersökte van Dijk vilka som fått uttala sig och vilka som är aktörer, det vill säga får göra något av vikt i artiklarna och därmed framställs som handlande parter. När det gäller vilka som får ta plats i artiklarna finner van Dijk ett övertag för de nederländska myndigheternas agerande, vilket bland annat visar sig genom att de får uttala sig betydligt oftare än andra. Även tamilerna var vanliga aktörer i rapporteringen, men de fick mindre utrymme än vad myndigheterna fick och det var mer sällan som tamilernas perspektiv fick plats i rubrikerna.

Vidare undersökte van Dijk vilka uttryck som återkommande fanns i rapporteringen och såg på hur siffror och metaforer användes. De återkommande uttrycken hade i de flesta fall kopplingar till kriminalitet och brott mot lagen, något som van Dijk menar bidrar till den negativa bild av de tamilska flyktingarna som spreds. Användningen av metaforer med strömmar och floder bidrar till känslan av hot, och sådana metaforer är särskilt slagkraftiga i Nederländerna i och med landets ständiga oro för översvämningar. Användningen av till synes exakta siffror tolkar van Dijk som ett sätt att få rapporteringen att verka objektiv, något som är viktigt för att tidningarna ska tas på allvar som nyhetsförmedlare och för att ge deras bild av händelseutvecklingen legitimitet.

De slutsatser han drar av analysen fokuserar på hur ordval i rapporteringen bidragit till att händelserna setts som en stor kris och att hanteringen av dessa flyktingar blivit en viktig politisk fråga. Även om flyktingarna inte framställs som orsaken till problem, inte skurkarna, så får fokuset på det negativa – husockupationer, eventuella kriminella kopplingar hos flyktingsmugglare och våldsdåd i Sri Lanka – effekten att flyktingarna riskerar att uppfattas negativt.

Även i artikeln *Mediating Racism* (1989) skrev van Dijk om medier, om hur media är med och skapar och upprätthåller rasism, med fokus bland annat på vilka ämnen media rapporterar om. Han skriver exempelvis att de problem som tas upp i tidningarna ställer den holländska majoritetsbefolkningen och myndigheterna i centrum.

När van Dijk i en del av sin undersökning 1988 undersöker vad artiklarna om de tamilska flyktingarna handlar om, finns sådant som i vissa delar liknar den innehållsanalys som Hellspong och Ledin (1997) beskriver. Genom innehållsanalys analyserar man den ideationella strukturen i en text – vad den rör sig kring och hur detta framförs. Man kan när man gör innehållsanalys ha olika fokus, till exempel på perspektiv, modalitet, eller teman. Makroteman är grundläggande i hur en läsare tar till sig texter (Hellspong och Ledin, 1997), ytterst är de svar på frågan ”men vad handlar det här om?”, och därför är de intressanta att

undersöka. Texter har lager, de innehåller inte bara ett huvudtema utan också underordnade teman.

Det som jag särskilt har tagit tillvara från den tidigare forskningen är van Dijks sätt att gå tillväga, hur han har sett på flera aspekter av medierapporteringen, både återkommande ämnen och uttryck och annat på ren ordnivå, samt medvetenheten om hur rapporteringen tidigare sätt ut som främst Brune tillhandahållit.

3. Material och metod

I kapitlet material och metod går jag igenom vad materialet består av och hur undersökningen har genomförts, och dessutom beskriver jag också de två tidningarna närmare. Förutom detta berörs problem med att använda tidningsmaterial i 2010-talets medielandskap.

3.1 Material

För att finna material till undersökningen har jag till att börja med använt mig av sökfunktionen på webbsidorna hos de två rikstäckande svenska tidningarna Dagens Nyheter och Aftonbladet, för att senare även använda Google:s söktjänst. Som sökord har *flykting* använts. Detta kan ha medfört att artiklar där just det ordet inte använts men som ändå handlar om samma ämne inte har tagits med i undersökningen. I större delen av undersökningen har dock fokus legat på just ordet *flykting*.

Just tidningarna Dagens Nyheter och Aftonbladet är vanliga som undersökningsobjekt eftersom de är bland Sveriges ledande tidningar, som når många läsare, vilket är en av anledningarna till att jag har valt just dem, men till det kan läggas att de också var de mest lättillgängliga..

Jag har valt att undersöka de artiklar som har publicerats under tre perioder om 20 dagar hösten 2015, 1–20 augusti, 10–30 september samt 20 oktober–9 december. Vissa dagar under dessa perioder har dock inga artiklar i ämnet publicerats. De tio dagar långa mellanrummen mellan perioderna är satta för att kunna täcka in en längre tidsperiod utan att materialet blir allt för stort.

Tidsperioden som helhet är vald med hänsyn till några händelser som varit särskilt viktiga i flyktingdebatten, som en publicering av en bild på en död treåring som flöt iland på en strand vid Medelhavet, vilket inträffade de första dagarna i september, och den uppgörelse om den svenska flyktingpolitiken mellan de politiska partierna som gjordes den 23 oktober. Rapporteringen om flyktingar har dock pågått även under årets andra månader, och ämnet förekom ofta i media även under våren och sommaren 2016.

Sammanlagt kom materialet att bestå av 293 artiklar. I tabell 1 framgår hur materialet är fördelat mellan de två undersökta tidningarna och över de tre tidsperioderna. Det är ett betydligt lägre antal artiklar från perioden i augusti, elva från Aftonbladet och 16 från Dagens

Nyheter. Antalet artiklar från Aftonbladet är lite högre än från Dagens Nyheter, och den skillnaden är störst under oktober och november.

Tabell 1. Antal artiklar i materialet

Tidsperiod	Dagens Nyheter	Aftonbladet
1–20 augusti	16	11
10–30 september	67	77
20 oktober–9 november	47	75
Sammanlagt	130	163

Artiklarna skiljer sig åt i längd, från artiklar som är knappt mer än notiser till längre reportage. De kortaste är mindre än 100 ord långa, med färre än 500 tecken inklusive blanksteg, medan de längsta är över 1800 ord långa och innehåller nästan 12 000 tecken inklusive blanksteg. De flesta av artiklarna innehåller en eller flera bilder, som dock inte har analyserats. Bildtexterna finns emellertid med i materialet.

Till vissa artiklar har det också funnits medföljande filmer, något som har varit särskilt vanligt i Aftonbladet. Dessa filmer har inte heller tagits med i materialet. Att ta med bild och film och göra en multimodal analys skulle ha kunnat vara intressant, då de onekligen spelar en stor roll i hur nyheterna uppfattas, men det har inte varit möjligt inom denna undersökning. I och med att artiklarna hämtats från tidningarnas webbplatser har det också i anslutning till, och i vissa fall inuti, artiklarna funnits länkar, som bidrar till artiklarnas intertextuella aspekter. I anslutning till en del artiklar har det funnits faktarutor, och dessa har inkluderats i materialet förutom i de fall där samma faktaruta funnits i flera artiklar, då den endast tagits med en gång.

Alla artiklarna har varit sorterade som nyheter på tidningarnas webbplatser. Artiklar från till exempel kultursidorna, ledarsidorna och debattsidorna har alltså inte tagits med. Krönikor och kommentarer har också sorterats bort. Avsikten med detta har varit att kunna fokusera på den nyhetsrapportering som främst sägs vara objektiv, och utesluta det som uttryckligen är en persons åsikter eller syn på saker och således subjektivt till sin natur. Stilen skiljer sig också mellan artiklar i olika delar av en tidning. Nyhetsartiklar, som den här undersökningen rör, är annorlunda skrivna än krönikor på ledarsidan och essäer på kultursidorna. På debattsidan, men också på kultursidorna, förekommer också texter som är skrivna av personer som inte är knutna till tidningen.

Artiklarna är hämtade under två veckor i februari 2016, mellan den 10 och den 24, några månader efter det att artiklarna först publicerades.

3.1.1 Tidningarna och deras ställning

Tidningarna som artiklarna i materialet kommer ifrån har valts utifrån deras ställning som Sveriges största och mest ansedda tidningar. Båda tidningarna är rikstäckande även om de är mer eller mindre Stockholmsbaserade. Båda har också hemsidor där nyhetsartiklar är tillgängliga även för icke-betalande läsare. Alla artiklar i undersökningens material har funnits öppet tillgängliga på tidningarnas webbsidor.

På senare år har traditionell medias ställning försvagats. Det är färre som ser på tv-nyheterna eller som läser tidningarna, något som ofta har uppmärksammats. Att avgöra hur många en tidning når är inte helt lätt, med flera kanaler och utan lätt tillgängliga siffror. Dagens Nyheter slutade att offentliggöra sina upplagesiffror år 2013, men säger själva att de gått från 270 000 prenumeranter 2015 till 300 000 prenumeranter år 2016, vilket ger en indikation på hur många som läser tidningen. Aftonbladets senaste upplaga, år 2015, låg på 100 151 exemplar. Tidningarna presenterar även något de kallar räckvidd, vilket är en beräkning av hur många läsare de sammanlagt når. Dagens Nyheters senaste räckvidd, år 2015, låg på 625 000; Aftonbladets låg på 3 416 000 i maj 2016². Även om räckviddssiffrorna inte är helt tillförlitliga, eftersom de bara är en uppskattning av hur många som tar del av tidningarnas material, så når båda tidningarna alltså fortfarande många i Sverige.

Traditionell media har också fortfarande en stark ställning, och ses av de flesta som både pålitliga och objektiva. Mediebarometern³, som görs av Göteborgs universitet, undersöker regelbundet svenskarnas förtroende för media, och den senaste undersökningen visar att även om tidningsläsandet har minskat och användningen av sociala media för att konsumera nyheter ökar, särskilt bland unga, så är förtroendet för traditionella medier fortsatt högt.

En undersökning av icke-traditionella eller sociala media skulle vara av intresse, men svårheterna att snabbt och enkelt samla in sådant material avskräcker, och fokus för undersökningen skulle då också tvingas vara ett annat än detta: att se hur flyktingar framställs i de mest accepterade finrummen.

3.2 Metod

Undersökningen består av två delar. I den första har jag försökt besvara den första frågeställningen, hur ordet *flykting* används, och i den andra frågan om vilka sammanhang som ordet återfinns i, vad artiklarna handlar om. För den första delen av undersökningen har alla grafiska meningar som innehåller ordet *flykting* i någon form excerperats; i den andra har artiklarna i sin helhet analyserats.

I den första delen av undersökningen har jag undersökt användningen av ordet *flykting* och då sett på följande:

- hur ofta ordet *flykting* förekommer och ifall det förekommer i singular eller plural
- i vilka sammansättningar ordet *flykting* förekommer
- vilken syntaktisk funktion som ordet *flykting* har
- vilka verb ordet *flykting* förekommer med
- vilka attribut ordet *flykting* förekommer med

När jag har undersökt hur ofta ordet *flykting* förekommer har jag helt enkelt räknat antalet förekomster i artiklarna, men också sett på hur ofta per artikel ordet förekommer och om det

² Räckvidderna för båda tidningarna kommer från Orvesto. Observera att räckvidd inte är en siffra på hur många som faktiskt läser tidningen. Siffran på DN:s prenumeranter kommer från ett mejl från DN 2016-12-30; upplagesiffran för Aftonbladet kommer från Medievärlden.

³ Resultaten i mediebarometern återfinns på <http://www.nordicom.gu.se/sv/mediefakta/mediebarometern>

är singular eller plural. När jag har sett på sammansättningarna har jag sett på vilka som förekommer, vilka som förekommer i flest artiklar och vilka som förekommer flest gånger.

I vissa moment av analysen, där jag sett på ordets funktion i satsen och på verben, har främst de icke-sammansatta beläggen analyserats, eftersom jag sett det som intressantare att se på hur de belägg som refererar till människor behandlas än de belägg som inte gör det.

Då jag har sett på vilken funktion i satsen som *flykting* har, har jag fokuserat på om det är subjekt, objekt eller något annat. Vissa belägg där *flykting* egentligen står som rektion har också räknats som den satsdel som hela frasen är, i de fall där något som betecknar mängd finns med, till exempel *många av flyktingarna*.

Jag har sedan undersökt vilka verb som *flykting* förekommer med, dels när *flykting* är satsens subjekt, dels när *flykting* är objekt – alltså vad för slags handlingar som flyktingar i rapporteringen är inblandade i och vad detta säger.

Dessutom har jag sett på vilka attribut som *flykting* förekommer med, alltså hur flyktingar beskrivs. Fokus har legat på vad för drag hos flyktingarna som nämns.

I den första delen av undersökningen har jag följaktligen valt att gå nära ordet *flykting* för att få en språklig förankring i undersökningen; jag har sett på hur själva ordet *flykting* använts grammatiskt och syntaktiskt, analyserat verben för att se hur flyktingars handlande skrivs fram och analyserat attributen för att se hur flyktingars egenskaper skrivs fram. Tillsammans bör detta ge en bild av hur ordet *flykting* används, vad läsaren möter när hen stöter på ordet *flykting*. Intrycket läsaren får när hen läser borde bero på vad som nämns och vad som inte nämns.

Den andra delen av undersökningen ska alltså besvara i vilka sammanhang som ordet *flykting* används, vilket jag har gjort genom att undersöka vad makrotemat för varje artikel är, med utgångspunkt i Hellspong och Ledin (1997).

Att få fram mikroteman eller makroteman för avsnitt av artiklar bedömdes vara för krävande med tanke på antalet artiklar och skillnaderna i längd och komplexitet mellan olika artiklar så i denna undersökning ligger fokus enbart på vilka makroteman som finns i de undersökta artiklarna. Jag har alltså närläst artiklarna, var för sig, med fokus på frågan om vad artikeln handlar om. Medvetenheten om hur huvudteman vanligtvis markeras och lyfts fram i sakprosa var då till hjälp. Efter att ha funnit makroteman i alla artiklar har dessa gått igenom och sammanförts i nya, tydligare, övergripande varianter.

Ett tema ska helst formuleras med ett ord eller med ett huvudord och attribut, och detta ord ska beskriva vad en text handlar om. Att avgränsa teman och avgöra vad en artikel främst handlar om är till viss del subjektivt. Det kan vara så att personer får fram olika teman för samma text, men det är vanligare när det gäller texter som är längre och mer mångfacetterade än vad dagstidningsartiklar är.

Eftersom en läsare i det närmaste automatiskt avgör vad som är ”meningen” med en text medan de läser, är en av uppgifterna i analysen snarare att precisera det temat; i de längre artiklarna får man analysera stycke för stycke för att vara säker och för att kunna avgöra vad av innehållet som är överordnat och vad som är underordnat.

Under närläsningen av artiklarna har jag också noterat vilka kategorier av personer som förekommer och vilka som uttalar sig.

Precis som i van Dijk (1988) har jag också sett hur textens tema överensstämmer med vad som framgår av rubriken. Rubricering är ett av de vanligaste sätten att göra en texts makrotema tydligt. Andra vanliga sätt är positionering, det vill säga att placera temat så att läsaren lägger extra märke till det, och fokusering, det vill säga att använda metatext för att dra uppmärksamheten till det (Hellspong & Ledin 1997:121). En skillnad mellan vad rubriken säger kommer vara huvudtemat i en text och vad som faktiskt är huvudtemat i texten ger läsaren en felaktig bild av textens innehåll och kan styra hur texten uppfattas.

4. Resultat

I detta kapitel presenteras resultatet. I avsnitt 4.1 behandlas de resultat som rör den första frågeställningen, om användningen av ordet *flykting*. Därefter, i avsnitt 4.2, presenteras resultatet som rör den andra frågeställningen, det vill säga vad artiklarna handlar om, i den andra delen av kapitlet.

4.1 Hur används ordet *flykting*?

4.1.1 Grunddata

I materialet som helhet, sammanlagt 293 artiklar, förekommer ordet *flykting* i någon form 2 172 gånger. Det är i snitt cirka 7,5 gånger per artikel; i vissa artiklar används ordet endast i en mening medan det i tjugo artiklar förekommer fler än tjugo gånger. Fyra av dem var AB-artiklar, resten DN, men den artikel i vilken ordet *flykting* förekom flest gånger, närmare bestämt 68 gånger, var publicerad i Aftonbladet.

Flest förekomster finns i september. Artiklarna publicerade i augusti-perioden är inte bara mycket färre än under de senare perioderna, utan innehåller också färre *flykting* per artikel, i snitt 4,5, jämfört med nästan det dubbla under perioden 10–30 september, då *flykting* förekom i snitt 8,5 gånger per artikel. I oktober–november förekom ordet *flykting* i snitt 6,7 gånger i de undersökta artiklarna.

Tabell 2 visar fördelningen av förekomsterna av ordet *flykting* över tid samt mellan de två undersökta tidningarna. Som man kan se finns det hela tiden fler belägg i artikelmaterialet från Dagens Nyheter än i det från Aftonbladet trots att artiklarna från Aftonbladet är fler. Där- emot kan det vara värt att nämna att artiklarna inte uppenbart skiljer sig åt mellan de två tidningarna när det gäller längd.

Tabell 2. Antal förekomster av ordet *flykting* i materialet som helhet i absoluta tal

Tidsperiod	Dagens Nyheter	Aftonbladet
1–20 augusti	68	58
10–30 september	691	541
20 oktober–9 november	452	362
Sammanlagt	1211	961

Särskilt under perioden oktober–november är skillnaden i antalet belägg tydligt, eftersom även skillnaden i antal artiklar där ordet förekommer är störst under den perioden. I DN-artiklarna under den perioden förekommer ordet *flykting* i snitt 9,6 gånger per artikel jämfört med 4,8 gånger per artikel i Aftonbladet. Under septemberperioden förekommer ordet *flykting* i snitt 10 gånger per undersökt DN-artikel jämfört med 4,8 gånger per AB-artikel. Under den undersökta perioden i augusti är det däremot fler *flykting* per artikel i Aftonbladet än det är i Dagens Nyheter.

I tabell 3 visas hur många belägg per artikel det i snitt är i de två tidningarna, så att man tydligare kan se skillnaden mellan tidningarna.

Tabell 3 Antal förekomster av ordet *flykting* i snitt per artikel

Tidsperiod	Dagens Nyheter	Aftonbladet
1–20 augusti	4,25	5,27
10–30 september	10,00	4,80
20 oktober–9 november	9,60	4,80
Sammanlagt	9,32	5,90

När jag har undersökt ordet *flykting* har också vissa alternativ till det ordet under genomgången av materialet dykt upp. Det gäller till exempel *asylsökande* och *migrant*. *Migrant* är det vanligaste av dessa ord, i materialet som helhet förekommer det 84 gånger som simplex samt ett fåtal gånger i sammansättningar. De flesta av förekomsterna, 52, är från perioden i augusti; i DN-artiklarna under den perioden är *migrant* något vanligare än *flykting* är. *Migrant* och *flykting* används flera gånger tillsammans, sammankopplade med konjunktionen *och*, vilket visar att orden inte nödvändigtvis är synonyma. *Flykting* och *asylsökande* förekommer också de tillsammans ett par gånger. Den vanligaste användningen av *migrant* är annars uttrycket *EU-migrant*, ett uttryck som dock inte berörs i den här undersökningen.

4.1.2 Sammansättningar

Ordet *flykting* förekommer både som simplex och i sammansättningar. I 424 belägg, det vill säga 66 procent, eller två tredjedelar, av alla belägg, är i form av sammansättningar. I nästan alla sammansättningar står *flykting* som förled; det finns bara fem olika sammansättningar där *flykting* är efterled. Dessa fem är *kvotflyktingar*, *Syrienflyktingar*, *krigsflyktingar*, *internflyktingar* samt *båtflyktingar*. Ingen av de fem där *flykting* står som efterled förekommer heller i särskilt många artiklar; vanligast är *kvotflyktingar* som förekommer i åtta artiklar, medan inga av de andra fyra förekommer i mer än fem artiklar. Detta skulle kunna tyda på att

det egentligen inte är flyktingarna som är det centrala i den omrapporterade situationen, utan exempelvis hanteringen av flyktingarna.

Förlederna i de sammansättningarna där *flykting* är efterled har att göra med vad, var eller varifrån de flyr, *krigs-*, *intern-* och *Syrien-*, hur de flyr, *båt-*, samt deras legala status, *kvot-*. Sammansättningarna där *flykting* är förled är fler och efterlederna därmed mer varierade; de har bland annat att göra med situationen i sig eller med mottagandet.

Bland sammansättningarna finns både de som är relativt vanliga och de som bara förekommer någon enstaka gång i materialet.

Det finns 35 olika sammansättningar i DN-artiklarna från september, 11 olika sammansättningar i DN-artiklarna från augusti och 32 olika i DN-artiklarna i oktober–november. I AB-artiklarna finns det 37 olika unika sammansättningar i de från september, 11 olika i AB-artiklarna från augusti och 24 olika från AB-artiklarna i oktober–november.

Tablå 1 visar vilka de vanligaste sammansättningarna i artiklarna i Dagens Nyheter är, medan tablå 2 visar de vanligaste sammansättningarna i Aftonbladet. Om man jämför dem, ser man att det är stora likheter mellan vilka sammansättningar som är vanliga i de olika tidningarna.

Flyktingkris 44	Flyktingsituationen 15
Flyktingström 32	Flyktingläger 12
Flyktingmottagande 21	Flyktingmottagning 12
Ensamkommande flyktingbarn 17	Flyktingfrågan 12
Flyktingpolitik 16	Flyktingförläggning 11

Tablå 1 De vanligaste sammansättningarna med *flykting*, som förekommer i tio eller fler av Dagens Nyheter artiklar. Siffrorna anger antalet artiklar i vilka ordet ifråga förekommer.

Flyktingkris är den vanligaste förekommande i båda tidningarnas artiklar, och är också den vanligaste eller näst vanligaste under hela de undersökta perioderna, förutom i AB-artiklarna från augusti. *Flyktingkris* förekommer i 37 av AB:s artiklar och i 44 av DN:s. Ett par gånger i materialet förekommer också den betydligt ovanligare varianten *migrationskris*. Ordet *flyktingkris* används också när Dagens Nyheter länkar samman artiklar om detta ämne på nätet, i länkar i botten av artiklarna som för läsaren vidare till andra artiklar om relaterade händelser. Olika flyktingrelaterade händelser kopplas även samman med hjälp av bland annat ”detta har hänt”-faktarutor. Att ordet *flyktingkris* används så mycket, och återkommande används för att beskriva hela situationen, bidrar till bilden av att det är ett stort problem, att det är en allvarlig kris och att krisen handlar om flyktingar.

Flyktingkris 37	Flyktingmottagande 17
Flyktingboende 26	Flyktingfrågan 15
Flyktingsituationen 19	Ensamkommande flyktingbarn 14
Flyktingström 18	Flyktingläger 12
Flyktingpolitik 17	

Tablå 2 De vanligaste sammansättningarna med *flykting* som förekommer i tio eller fler av Aftonbladets artiklar. Siffrorna anger antalet artiklar i vilka ordet ifråga förekommer.

Om man istället ser på hur många belägg det finns av de sammansättningar som förekommer i flest artiklar ser man att den vanligaste, *flyktingkris*, förekommer 79 gånger i DN-materialet, där det är ungefär lika vanligt under september som under perioden i oktober–november, och 64 gånger i AB-materialet. I AB:s artiklar är det också lika vanligt förekommande i september och oktober–november, medan det inte förekommer alls i augusti.

Flyktingström hör också till de vanligaste sammansättningarna; att flyktinginvandringen beskrivs som en ström ger lätt bilden av att det är något okontrollerbart. Det är också ett av de ord som bidrar till den abstrakta bild av flyktingarna som ges. *Flyktingström* förekommer främst under septemberperioden, och är vanligare i DN-artiklarna än vad det är i AB-artiklarna. Det förekommer också i formen *strömmen av flyktingar*, och några gånger beskrivs invandringen med *strömma* som verb, att flyktingarna strömmar in. Varför *flyktingström* sedan minskar kan man fråga sig, det kan bero på att de händelser som det rapporteras om ändrar natur. Det kan dock vara värt att påpeka att antalet personer som kommer till Sverige, eller till Europa, inte nådde någon högstanivå under september; även månaderna därpå kom många människor⁴. En tanke är att det kan vara en medveten förändring, efter debatt och diskussion därom. Det liknande ordet *flyktingvåg* förekommer sammanlagt 12 gånger, 5 gånger i DN och 7 gånger i AB. Även det förekommer också i andra former, som *vågen av flyktingar*.

I tabell 4 visas antalet belägg i de två tidningsmaterialen för de vanligast förekommande sammansättningarna, uppdelat på de tre perioderna. Det finns stora likheter mellan de två undersökta tidningarna vad det gäller vanliga sammansättningar, men vissa skillnader kan märkas. Ordet *flyktingboende* förekommer i färre än tio artiklar i DN, men i 26 artiklar i AB, där det med 73 förekomster är den vanligaste sammansättningen. Antalet belägg på *flyktingboende* under oktober–november är också markant högre än under september. Däremot kan man se att synonymen *flyktingförläggning* hör till de vanligare sammansättningarna i DN, och förekommer där under alla tre undersökta perioder, medan den inte hör till någon av de vanligare sammansättningarna i AB.

⁴ Enligt migrationsverkets statistik kom det in 24 307 asylansökningar i september 2015, 39 196 i oktober samma år och 36 726 i november. Källa: <http://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Oversikter-och-statistik-fran-tidigare-ar/2015.html>

Tabell 4 De vanligast förekommande sammansättningarna i respektive tidning med antalet belägg uppdelat på period

Dagens Nyheter	aug.	sept.	okt– nov.	Aftonbladet	aug.	sept.	okt– nov.
Flyktingkris	6	38	35	Flyktingboende	5	5	63
Flyktingström	1	35	16	Flyktingkris	0	32	32
Flyktingmottagande	0	14	28	Flyktingström	4	17	8
Ensamkommande flyktingbarn	5	6	19	Flyktingpolitik	1	8	16
Flyktingpolitik	0	14	8	Ensamkommande flyktingbarn	3	6	14
Flyktingförläggning	5	6	6	Flyktingsituationen	0	10	12
Flyktingsituationen	2	8	6	Flyktingmottagande	1	5	14
Flyktingmottagning	3	9	3	Flyktingfrågan	1	5	12
Flyktingläger	0	8	7	Flyktingläger	1	8	7
Flyktingfrågan	0	6	7				

Om man ser på antalet belägg på olika sammansättningar i DN så kan man se att antalet *flyktingström* mer än halveras mellan perioden i september och den i oktober–november, medan antalet *flyktingmottagande* dubblas. Kanske är detta en följd av att ”flyktingkrisen” i oktober–november utspelar sig längre norrut, att den förflyttats från sydöstra Europa till Sverige. Användningen av uttrycket *ensamkommande flyktingbarn* mer än dubblas också mellan dessa två perioder, i materialet från båda tidningarna. Antalet belägg på *flyktingpolitik* och *flyktingfrågan* ökar i Aftonbladets artiklar mellan september och oktober–november, medan de minskar respektive håller sig jämt i Dagens Nyheters artiklar.

4.1.3 Flyktingar som grupp

Som simplex är ordet *flykting* betydligt vanligare i plural än singular. I hela materialet förekommer 38 singulara *flykting* och 4 *flyktingen*, sammanlagt alltså bara 42. Det kan jämföras med 557 belägg på det plurala *flyktingar*, 139 på *flyktingarna* och 10 på *flyktingarnas*. Beläggen på *flykting* i singlar är relativt jämt fördelade mellan tidningarna. 26 av dem återfinns i artiklar från september. Av de fyra *flyktingen* återfinns 3 i artiklar från Aftonbladet, men de är för få för att det ska gå att säga något mera om det.

De få beläggen som står i singular refererar inte nödvändigtvis till personer, vilket ett exempel från en DN-artikel kan illustrera; I meningen ”En av de värst utsatta är Libanon, där var tredje invånare nu är flykting från Syrien” är *flykting* singularart till formen, men refererar till en större grupp människor. Några av de plurala beläggen refererar dock till enskilda flyktingar, genom att de lyfts ut ur gruppen med formuleringar som ”en av flyktingarna”.

Den stora övervikten av plural gör att läsaren möter flyktingarna som ett kollektiv. Detta vägs dock till viss del upp av att det förekommer enskilda flyktingar i texterna, som det ordet inte används om, utan som istället beskrivs med exempelvis formuleringar om att de är på flykt och liknande. I många fall är dessa beskrivningar relativt långa, ibland ett helt stycke, men de innehåller inte ordet *flykting* mer än undantagsvis.

Flyktingarna som möter läsarna är också ofta ganska abstrakta. Flyktingarna som det skrivs om kan vara konkreta grupper av människor, men oftare är de inte det, utan istället föremål för politisk diskussion eller del i en någon prognos för mottagningen. Det är sällan de beskrivs med annat än antalet, vilket också analysen av attributen visar (se avsnitt 4.1.6), och att antalet ofta är högt gör det också svårare för läsaren att föreställa sig enskilda flyktingar, de blir lätt till en ansiktslös massa.

4.1.4 Ordet *flyktings* funktion i satsen

När jag har sett på vilken funktion i satsen som *flykting* har så har jag fokuserat på de belägg där ordet skulle kunna tänkas referera till människor – och alltså inte till situationen eller till någon form av administration – och därför har nästan alla sammansättningar tagits bort ur denna del av analysen. Alltså, det stora flertalet sammansättningar, som *flyktingförläggning*, är borttagna medan ett fåtal, de där *flykting* är efterled samt ytterligare ett fåtal, nämligen *flyktingbarn*, *flyktingpojke*, *flyktingflicka*, *flyktinggrupp* och *flyktingfamiljer*, finns kvar, eftersom en analys av de ord som refererar till personer bör säga mer av intresse för uppsatsens syfte än vad ord som refererar till saker kan.

Som tabell 5 visar står *flykting* som subjekt i mellan hälften och en tredjedel av de undersökta satserna. Augusti sticker ut, med en generellt högre andel satser där *flykting* står som subjekt, mellan 10 och 20 procentenheter högre än under senare perioder. Andelen objekt är däremot lägre, cirka 10 procentenheter, i augusti jämfört med senare, medan andelen ”annat” hela tiden rör sig inom samma spann. I oktober och november är det i det närmaste lika många satser där *flykting* står som subjekt som det är satser där det står som objekt, och likadant är det i Aftonbladets artiklar från september, medan det i Dagens Nyheters artiklar från september är en övervikt åt satser där *flykting* står som subjekt, precis som det är under augusti. Att det är vanligare att *flykting* står som subjekt under augusti är intressant, särskilt då det lägre antalet artiklar under den perioden tyder på att händelserna inte hade nått samma kris-status än.

Tabell 5 Ordet *flyktings* funktion i satsen, i absoluta tal och i procent av undersökta satser

	Augusti		September		Oktober–november		Totalt
	DN	AB	DN	AB	DN	AB	
Subjekt	37 (47 %)	19 (50 %)	175 (38 %)	124 (35 %)	84 (35 %)	42 (31 %)	481 (37 %)
Objekt	17 (22 %)	9 (24 %)	131 (28 %)	128 (36 %)	81 (34 %)	45 (34 %)	411 (31 %)
Annat	24 (31 %)	10 (26 %)	160 (34 %)	103 (29 %)	74 (31 %)	47 (35 %)	418 (32 %)

Kategorin ”annat” innebär att *flykting* står som rektion i en prepositionsfras, som prepositionsobjekt, som predikativ eller en handfull fall som attribut, som exempelvis *flyktingarnas väg*. 29 av dem är predikativ, en siffra som dras upp av en artikel där en politiker ifrågasätter ifall de som kommer verkligen är flyktingar, en typ av öppet ifrågasättande som annars är ovanligt i materialet.

Av de 42 förekomsterna av *flykting* i singular står 10 som subjekt, 5 i DN och 5 i AB. Ett av dessa *flykting* refererar till själva ordet och förekommer i ett pratminus: ”flykting är en titel som inte säger någonting om bäraren”.

4.1.5 Verb som förekommer med *flykting*

När *flykting* står som subjekt är det ofta med verb som rör förflyttning, av vilka *komma* är vanligast. Förutom det förekommer bland annat *anlända*, *gå*, *passera*, *nå*, *resa* och *ta sig*. I vissa fall betonas flyktingarnas egna, fria vilja genom valet av verb. Detta gäller bland annat verben *välja* – det vill säga välja en flyktväg – och *söka sig*, men också *vägra*, *trotsa* och *undvika*. Ett exempel är meningen ”När Ungernalternativet försvinner kan flyktingarna på Balkan välja Bulgarien, Rumänien eller Kroatien, vilka alla är EU-länder” från DN i september.

Att flyktingarna framställs som så pass abstrakta, och sällan som individer, gör emellertid att flyktingarnas handlande ofta kan uppfattas som något som bara sker, utan påverkan från viljan. Verb som *strömma*, med samma effekt, förekommer också; sammansättningar med samma grund förekommer som sagt också i materialet.

Till de verb som betecknar rörelse och som är vanliga tillsammans med *flykting*, finns också några som betecknar avbrott i den rörelsen, som *väntar*, *befinner sig* och *fastnar*. exempelvis i meningarna ”Hundratals syriska flyktingar väntar vid gränsövergången i Suruc, Turkiet.” från AB i augusti och ”Tiotusentals flyktingar i EU har åter hamnat i kläm mellan länder som inte släpper in dem” från DN i oktober. Verbet *bor*, som förekommer några gånger, har kanske en mer permanent klang, men när det används markeras det på annat sätt, främst genom betoning av boendeformen – tält, läger eller liknande – att det bara är tillfälligt, en paus på vägen mot målet.

Förutom verben som rör förflyttning förekommer verb som har med flyktingarnas förhållanden, och deras legala situation, att göra – som till exempel *söka asyl*. *Registrera sig* är också ett sådant verb. Några av verben visar att flyktingarna är källan till uppgifter som förekommer i artikeln, som *vittnar*, *berättar* och *säger*. Ett exempel på detta är ”flyktingarna pekar runt hörnet och berättar att ’en man där borta’ delat ut lapparna”, i en septemberartikel ur Aftonbladet som handlar om hur flyktingar bemöts med fientlighet. Det är i princip alltid någon representant för media som det talas till i dessa meningar; ett undantag är en mening, en bildtext, där flyktingar *argumenterar* med polis. Inga av dessa verb är dock vanliga; när flyktingar uttalar sig benämns de oftast med andra beteckningar än just *flykting*, som exempelvis namn, ålder och vilket land hen kommer från.

Känsloverb förekommer i det närmaste inte alls när *flykting* står som subjekt. I ett fall förekommer dock *känner rädsla* och *vågar inte* i en artikel. Flyktingarna tänker inte – det närmsta man kommer är i en artikel där det står att ”precis sådana tankar har många flyktingar” – och de *känner* bara undantagsvis, då exempelvis uttrycket *känna sig säkra på* förekommer ett fåtal gånger och det i en artikel står att flyktingarna ”känner sig rädda”.

I en artikel förekommer verbet *se* med *flyktingar* som subjekt i två meningar, där det både skapar viss inlevelse i flyktingarnas situation och bidrar till artikelns stil. Flyktingarna *vill* sällan något, när de gör det är detta kopplat till förflyttning, till exempel ”nästan alla

flyktingfamiljer vill över [Öresunds]bron” och ”flyktingarna vill vidare mot Österrike så snart det bara går”, förutom i en artikel där flyktingarna inte vill bli fotograferade av media och i en annan där det flyktingarna vill är att ta några selfies med Tysklands förbundskansler. I en mening *kräver* flyktingarna *mycket*, men det är då en förklaring till att det kan bli problem; i en mening *hoppas* flyktingarna – deras förhoppningar har åter med flykten och dess mål att göra.

Om man ser specifikt på de singulara *flykting*, ser man att de verb som de singulara *flykting* står med är i två fall verbala, *sade* och *berättar*, och ytterligare ett refererar till kontakter med journalister. Tre verb rör flyktingars relation till myndigheter: *söka asyl*, *riskera* och *gömma* sig. Tre av de andra verben är *får*, *har* (tillgång till) och *saknar*. Flyktingarna som talar med media är personer, det är också hen som gömmer sig, men de övriga är hypotetiska eller enbart medlemmar av ett kollektiv.

Vissa av satserna där *flykting* står som subjekt är passiva. Det är sammanlagt 74 av de 1 310 undersökta satserna, 42 i DN-materialet och 32 i AB-materialet, hälften av dem från i september. Passiva konstruktioner är följaktligen ovanliga i materialet. I de passiva konstruktionerna förekommer verb som rör transporterande av flyktingarna, både abstrakt, som med verbet *fördelas*, och mer konkret, som ”sätts på bussar och körs vidare”. Det förekommer också verb som har med boende att göra, som *inkvarteras*, och sådana kopplade till legala återgärder, som *greps* och *åtalas* och *registreras*. Många av dessa verb förekommer också i satserna där *flykting* är objekt; *tas emot* förekommer ett antal gånger i de passiva satserna och *ta emot* är också det klart vanligaste verbet när *flykting* är objekt.

När *flykting* står som objekt är det cirka 40 procent av fallen i en konstruktion med *ta emot* som verb. Den konstruktionen står för 5 av de 17 beläggen i DN:s artiklar i augusti, 59 av 121 i septembers, och 38 av 81 i oktober–november. Av beläggen i AB-materialet står konstruktionen med *ta emot* för 3 av 9 i augusti, 50 av 128 i september och 27 av 45 i oktober–november.

Bland de verb som förekommer när *flykting* är objekt finns också sådana som betecknar olika former av rörelse, som till exempel *skicka*, *bussa*, *slussa*, *placera*, *fördela* och *utvisa*. *Placera*, *fördela* och, kanske främst, *utvisa* har en prägel av auktoritet, de är handlingar som utförs av myndigheter. Ett annat verb med prägel av auktoritet, *registrera*, hör också till de vanligare. Andra verb som förekommer ett flertal gånger uttrycker en positiv inställning till flyktingar. Tydligast är det med *välkomna*, men även *hjälpa*, *bistå* och *ta hand om* präglas av en mer eller mindre positiv inställning. *Hindra* och *stoppa* präglas däremot av en negativ inställning, vilket *varna* också kan göra. Ett exempel på det är ”flygbladet varnar flyktingar för att komma till Sverige” från AB i november, där särskilt kontexten – en Sverigedemokratisk kampanj uppmärksamman av flyktingvolontärer – klargör att det inte är någon välment varning.

4.1.6 Attribut

Om man ser på vilka attribut som *flykting* i osammansatt form står med, ser man att det egentligen är vanligast att *flykting* inte har något attribut. 779 belägg saknar attribut, medan 547 har ett eller flera attribut.

Tabell 6 visar hur ofta *flykting* förekommer med och utan attribut i de olika delmaterialen. Som man ser, sticker materialet från DN i september ut en aning, då det där finns 108 fler förekomster utan attribut än det finns med, vilket är en större skillnad än i något av de andra delmaterialen.

Tabell 6 Förekomster av *flykting* med och utan attribut

	Augusti		September		Oktober– november		Totalt:
	DN	AB	DN	AB	DN	AB	
Med attribut	14	15	161	165	89	52	547
Utan attribut	17	18	269	201	142	90	779

När det finns ett attribut är det vanligast att detta är någon form av mängdangivelse. Både exakta siffror, låga såväl som höga, och mer inexakta mängdangivelser förekommer. Det vanligaste exemplet på en inexakt mängdangivelse är *många*, som förekommer 46 gånger med viss variation. *Det stora antalet* förekommer tio gånger i materialet. Några uttryck som har räknats in här är inte attribut i ordets rätta bemärkelse, men fyller den funktionen; *majoriteten av flyktingarna* är ett sådant exempel. Också *få* förekommer 2 gånger; den vanliga konstruktionen med *ta emot* förekommer både med *färre* – 13 gånger – och med *fler* – 35 gånger – och det ofta flera gånger i samma artiklar då någon opinionsundersökning eller något lands politik går igenom.

Också när det förekommer exakta siffror kan det vara många i samma artiklar, särskilt i de artiklar som refererar de politiska diskussionerna kring fördelningen av asylsökande mellan EU:s länder. Mellan de inexakta och de exakta mängdangivelserna finns *hundratals*, *tusentals* och *tiotusentals*, som förekommer 16, 37 respektive 11 gånger, samt *hundra-tusentals* som förekommer fyra gånger och *miljontals* som förekommer två gånger.

Tabell 7 visar antalet förekomster av de vanligaste typerna av attribut. Som man ser, är mängdangivelserna klart flest under alla perioder.

Tabell 7 De vanligaste typerna av attribut

	Augusti		September		Oktober–november	
	DN	AB	DN	AB	DN	AB
Mängdangivelser	12	13	138	141	72	44
Nationalitet	0	3	25	9	11	4
Annat	2	0	7	20	10	6

När attributet inte är en mängdangivelse, så är det oftast en nationalitet, främst *syrisk*, som förekommer 38 gånger som attribut till *flykting*. *Afghansk*, *irakisk* och *pakistansk* förekommer också, men mycket mera sällan. *Afghansk* är den vanligaste nationaliteten förutom *syrisk* med 6 förekomster. Sedan förekommer *norska*, men i ett enda, specifikt sammanhang, i en artikel där en historisk jämförelse görs med dagens situation, vilket också *estniska* och *danska* gör. I ett annat specifikt sammanhang, även det historiskt, förekommer också *polsk-judiska flyktingar*. *Finska flyktingar* förekommer också en gång i materialet; med det menas inte

sådana som flytt Finland utan istället flyktingar som har kommit till Finland. Nationaliteter är oftare attribut till *flykting* i Dagens Nyheter än i Aftonbladet, både under perioden i september och i oktober–november.

Bland de andra attributen som förekommer finns *kristna* och *muslimska*, som förekommer en gång vardera. Till annat hör också sådant som man skulle kunna räkna som etablerade uttryck, såsom *nyanlända* och *asylsökande*, vilka förekommer 9 respektive 4 gånger. Intressant är att uttrycket *ekonomiska flyktingar* endast förekommer 2 gånger, båda gångerna i pratminus då någon uttalar sig och framför invandringskritiska åsikter.

Andra attribut förekommer bara enstaka gånger; bara ett fåtal gånger förekommer ord som beskriver flyktingarnas känslor; *rädda* förekommer 2 gånger (varav den ena är tillsammans med ett annat uttryck för flyktingarnas sinnesstämning – nämligen *sömlösa*) medan *frustrerade* och *desperata* förekommer varsin gång och *demonstrerande* och *protesterande* varsin gång. De två sistnämnda har sin grund i verb, vilket också *resande*, *springande* och *förbipasserande*, som förekommer en gång vardera, har. De skiljer sig dock åt genom vad de uttrycker; medan *protesterande* uttrycker någon form av vilja och känsla, är exempelvis *förbipasserande* anonymt och säger inget om personen eller personerna ifråga annat än att de är på resande fot. De beskrivande orden är få; *medfarna* förekommer en gång och både *vanliga* och *ovanliga* förekommer en gång. *Lågutbildade* förekommer även det en gång.

Ordet *migrant* förekommer också främst utan något attribut, eller tillsammans med en mängdangivelse. Endast en gång i hela materialet förekommer *migrant* med en nationalitet som attribut. Exempel på de andra attribut som förekommer med *migrant* är *trötta*, *oregistrerade* och *illegala*.

När det gäller beläggen som är i form av sammansättningar ser det ut på ett liknande sätt, med många utan attribut. Dock är mängdangivelser inte ett lika vanligt attribut till sammansättningarna, av förståeliga skäl. De attribut som förekommer är ganska lika. En del betonar på sätt och vis nyhetsvärdet i och med att de ger uttryck för aktualitet, som till exempel *den nuvarande flyktingströmmen* och *den pågående flyktingkrisen*, eller ger uttryck för allvaret i händelserna, som till exempel *den akuta flyktingkrisen*. I exempelvis *det stora flyktingtrycket* och *den stora flyktingströmmen* betonas också allvaret i händelserna, ovanligheten i dem; *den ökade flyktingströmmen* och *ökat flyktingmottagande* är exempel på en betoning av eskalering i de omrapporterade händelserna. I DN i september så används attributen *gemensam* och *generös och humanitär* tillsammans med *flyktingpolitik*.

En sammansättning med attribut särskiljer sig från andra, fungerar som ett fast uttryck och har därför lyfts fram speciellt. Det är uttrycket *ensamkommande flyktingbarn*. *Flyktingbarn* förekommer nästan enbart med det attributet, i en specifik betydelse, nämligen 'barn som anländer till Sverige utan att ha någon vårdnadshavare med sig'. Enbart *ensamkommande* används också med den betydelsen. När *flyktingbarn* förekommer utan det något *ensamkommande* så är det ibland med den betydelsen, ibland med betydelsen 'barn som har kommit som asylsökande', alltså även de barn som har kommit tillsammans med sina föräldrar.

4.2 Vad handlar artiklarna om?

Om man ser på vad artiklarna där ordet *flykting* förekommer handlar om, så ser man att det är ett antal ämnen som återkommer i rapporteringen. Att avgränsa ämnen har inte varit helt lätt, vissa ämnen glider in i varandra, och på sätt och vis kan man säga att makrotemat i nästan alla artiklarna har varit flyktingkrisen i sig – för det är bara någon enstaka artikel där makrotemat inte har rör flyktingkrisen, utan politik eller brott. Jag har dock valt att inte se det så för att istället använda mig av mer precisa teman.

Jag har då funnit ett dussintal övergripande makroteman, av vilka FLYKTINGPOLITIK, som är makrotema i 81 artiklar, och SYNEN PÅ FLYKTINGAR, som är makrotema i 65 artiklar, är de i särklass vanligaste.

I tabell 8 ser man hur många artiklar i de två tidningarna som har olika makroteman, och hur de förändras över tid. Under de undersökta perioderna sker vissa förändringar i vad det skrivs om. Artiklarna från augusti är ju färre än de från de andra perioderna, men även om artiklarna är få det kan man notera hur vissa ämnen är mer framträdande. Det är temana SYNEN PÅ FLYKTINGAR, OPINIONEN och MOTTAGNINGSPROBLEM som det finns flera artiklar om under augusti månad.

Tabell 8 Antalet artiklar som handlar om ett visst makrotema, uppdelat efter period och tidning.

	augusti		september		oktober– november		Totalt
	DN	AB	DN	AB	DN	AB	
FLYKTINGPOLITIK	1	1	22	17	18	22	81
SYNEN PÅ FLYKTINGAR	3	1	7	21	9	24	65
FLYKTEN	1	1	12	11	3	2	30
MOTTAGNINGSPROBLEM	3	1	3	5	6	7	25
STÄNGDA GRÄNSER	0	0	11	9	0	2	22
OPINIONEN	1	3	3	1	2	3	13
EKONOMIN I	0	0	1	1	2	5	9
MOTTAGNINGEN	0	0	1	1	2	5	9
BROTT	1	1	4	2	0	2	8
FLYKTINGARNAS	0	0	1	2	0	4	7
REAKTIONER	0	0	1	2	0	4	7
ANTALET FLYKTINGAR	0	0	0	0	3	3	6
PERSON	0	0	0	3	1	2	6
FLYKTINGKRISEN	0	1	1	3	0	1	6
SITUATIONEN I	0	0	2	1	0	0	3
NÄROMRÅDET	0	0	2	1	0	0	3

Artiklarna om FLYKTINGPOLITIK handlar om politiska förhandlingar och beslut och om utspel om invandringen från de politiska partierna. Som sagt är det 81 artiklar som har detta som makrotema, till vilka man kan lägga 13 artiklar med makrotemat OPINIONEN. Trots det övergripande temat FLYKTINGPOLITIK så skiljer sig artiklarna åt en del när det gäller vad de handlar om, till exempel vems politik det rör sig om. 42 av de 81 artiklarna handlar om svensk flyktingpolitik, om 21 flyktingpolitik inom EU och 15 handlar om annan utom-europeisk flyktingpolitik. Att det är mycket fler artiklar om svensk flyktingpolitik än om eu-

ropeisk beror på att fler artiklar i AB handlar om Sverige, kanske för att det finns fler aktörer med för läsarna kända namn i Sverige. Ett antal artiklar handlar nämligen om uttalanden av ministrar och partiledare, där de är på bild och deras namn står om inte i rubriken så i ingressen. Det artiklarna med detta makrotema har gemensamt är att de ytterst handlar om hur politiker hanterar flyktingarna.

Det stora antalet artiklar om detta ämne gör också att händelserna klart placeras på den politiska arenan, och därmed presenteras som en kris som i mycket rör det politiska ledarskapet och inte till lika stor del människors vardag. Krisen påverkas av policy och förhandlingar.

De som uttalar sig i artiklarna med makrotemat FLYKTINGPOLITIK är ofta ministrar; när det handlar om svensk flyktingpolitik uttalar sig chefer och företrädare för myndigheter och för olika delar av mottagningen, som till exempel föreståndare för boenden. Artiklarna där opinionen är makrotema rör dels undersökningar av stödet för de olika partierna, där flyktingarna tas upp som förklaring till förändringar, dels undersökningar av hur folk ställer sig till mottagandet av flyktingar. De som uttalar sig i opinionsartiklarna är dels företrädare för olika partier, dels experter, som oftast är de som tar upp flyktingarna i sina förklaringar.

Det näst vanligaste makrotemat bland de undersökta artiklarna är SYNEN PÅ FLYKTINGARNA, artiklar som både kan handla om hur folk visar sig hjälpsamma gentemot flyktingar och hur folk visar sin fientlighet. Av de 65 artiklar där makrotemat är synen på flyktingar handlar 20 om hjälpsamhet. Hjälpsamhet är ett fyra gånger vanligare tema i Aftonbladets artiklar än vad det är i Dagens Nyheter, och förekommer främst i artiklarna från september, då ämnet är dubbelt så vanligt som under perioden oktober–november.

I de flesta av artiklarna om hjälpsamhet är det en eller ett par personer som har gjort något – arbetat eller samlat in pengar – för att hjälpa flyktingarna, som själva inte finns med i artiklarna. En artikel publicerad under perioden är dessutom inte mycket mer än en lista på hjälporganisationer dit läsaren kan vända sig om hen vill bidra. Att ämnet blir ovanligare under den senare perioden skulle kunna ha med den förändrade politiska inställningen till invandringen att göra, ett tecken på att hjälpsamhet gentemot flyktingar inte längre uppmuntras lika mycket.

Six artiklar, fem i aftonbladet och en i Dagens Nyheter handlar om hur folk reagerar på och protesterar mot främlingsfientlighet. 39 artiklar handlar om angrepp på och motstånd mot flyktingar. Bland dem finns 17 artiklar, de flesta från Aftonbladet, som handlar om de bränder som utbrutit på boenden runt om i Sverige, bränder som kan ses som en speciell sorts angrepp mot flyktingar, och som även när brandorsaken inte är känd sätts in i ett sammanhang med attentat och olika protestyttringar. Att dessa bränder leder till problem för myndigheterna i deras myndighetsutövning och i deras uppgift att ordna boende åt dem som kommer till landet är också något som tas upp.

FLYKTINGARNAS KÄNSLOR är å andra sidan inte alls lika vanligt som makrotema. Tre artiklar handlar om hur flyktingar är tacksamma för att ha fått komma hit, medan fyra artiklar handlar om flyktingars protester. Alla dessa fyra artiklar kommer från Aftonbladet och av dem handlar tre om samma händelse, nämligen protester mot ett boende som inte ansetts nå upp till förväntningarna genom att vara avsidet beläget.

I 30 artiklar är FLYKTEN makrotema. Det är ett tema som sedan kan delas upp i mindre delar: *resan över Medelhavet*, *resan genom Europa* samt *ankomsten till Sverige*. Av dessa är *resan genom Europa* vanligast; 15 artiklar handlar om den. Det är mer än fyra gånger så många artiklar med makrotema FLYKTEN under perioden i september som under perioden i oktober–november. Just *resan över Medelhavet* är dock lika vanligt under hela den undersökta tiden, då de sex artiklar som handlar om detta är spridda över de tre perioderna. STÄNGDA GRÄNSER förekommer också som makrotema i 22 artiklar, av vilka 20 är publicerade i september. Dessa artiklar kan handla om politiken kring besluten att stänga gränserna, men främst handlar de om hur stängda gränser påverkar resan genom Europa, och alltså vilka följder de poliska besluten får för flyktingar och för lokalbefolkning.

Tre artiklar publicerade i september har makrotemat SITUATIONEN I NÄROMRÅDET, och då närmare bestämt situationen för dem som flytt till grannländer och för de flyktingar som finns kvar inom hemlandets gränser, något som också nämns som bakgrundsinformation, och som förklaring till flyktingsituationen i andra artiklar utan att fokus ligger på detta. Det rapporteras också om situationen i närområdet i form av de spänningar och konflikter som är orsaken till att människor flyr, till exempel kriget i Syrien – det ursprungsland som oftast anges i rapporteringen. Den rapporteringen verkar dock inte innehålla någon tydlig koppling till att folk flyr, i alla fall om man ska gå på i vilka artiklar ordet *flykting* förekommer. I artiklarna med makrotema FLYKTEN uttalar sig dels flyktingar, både anonyma och namngivna, dels myndighetspersoner av olika slag.

I 25 artiklar är makrotemat PROBLEM INOM MOTTAGNINGEN, i tio artiklar är makrotemat BROTT och i nio är det EKONOMIN I MOTTAGNINGEN. Dessa är, mer än några andra, ämnen där problem är i fokus. Artiklarna om ekonomin handlar om hur mottagningen av flyktingarna blir dyrare än vad man ursprungligen trott och hur man ska lösa finansieringen av mottagningen; ett par av artiklarna handlar om att man får ta pengar från andra budgetposter. Sex artiklar har ANTALET FLYKTINGAR som makrotema, och handlar då enbart om hur många som beräknas komma. I ett par artiklar där fokus ligger på brottslighet och sociala problem skrivs det ut att det inte finns någon koppling till flyktingar, att läsaren skulle kunna göra en sådan koppling förväntas från tidningens sida. Ett exempel på det är i en artikel om brottslighet bland ungdomar som lever på gatan i Stockholm, där polisen är ”noga med att betona att fenomenet inte har något att göra med den aktuella flyktingkrisen”.

De artiklar som har makrotemat PERSON rör enskilda personer: försök att ge flyktingkrisen ett mänskligt ansikte eller att fokusera på någon flykting som på ett eller annat sätt sticker ut. Det är ett tema som är vanligare i Aftonbladet; fem av de sex artiklarna kommer därifrån. På det sättet liknar detta artiklarna om hjälpsamhet, som också i flera fall fokuserar på enskilda personer. Kortare bitar med fokus på enskilda flyktingar förekommer också i artiklar som inte handlar om just dem.

Vad makrotemat är signaleras i rubriker och ingresser; i nästan alla artiklar leder dessa rätt. När det i några fall inte gör det, är det något liknande ämne som rubriceras, kanske bredare än i artikeln, eller så skiljer sig rubriken åt genom att vara mer långtgående i slutsatserna än vad som stöds av det som sägs i artikeln.

I ett par artiklar får läsaren dock helt fel intryck av rubriken; den säger motsatsen mot innehållet. Den artikel där detta är tydligast har rubriken ”Dansk säkerhetstjänst: Extremister

kan finnas bland flyktingarna”; det är en artikel med makrotemat BROTT, och handlar närmare bestämt om terrorism och kopplingen till de flyktingar som kommer, och att en sådan koppling finns, lyfts upp i rubriken fastän detta avfärdas i själva artikeln. Att ovanligare ämnen har lyfts upp till rubriken förekommer också; en artikel i DN från november om oroligheter kring asylboenden har rubriken ”Polisen maktlös inför bränderna – rädda flyktingar patrullerar boende” och sätter då flyktingarnas känslor – de är *rädda* – och deras handlande – de *patrullerar* – lite mer i fokus, även om myndigheter i form av polisen också får en framträdande roll, och flyktingarnas agerande sätts i förhållande till polisens insatser.

4.3 Sammanfattning

Materialet i sin helhet innehöll 2172 belägg på ordet *flykting* i någon form, flest i DN i septemberperioden. Två tredjedelar av beläggen var i form av sammansättningar. Den vanligaste sammansättningen var *flyktingkris*, som dock knappt förekom alls i materialet från augusti. Den största skillnaden mellan de två tidningarna när det gällde sammansättningar var att *flyktingboende* var den vanligast förekommande sammansättningen i Aftonbladet men nästan inte förekom överhuvudtaget i DN.

När det gäller de icke-sammansatta beläggen var nästan alla plurala. Mellan 30–40 % av dem stod som subjekt, förutom i augusti då cirka 50 % stod som subjekt. Det absolut vanligaste var att de verb som förekom med *flykting* som subjekt betecknade rörelse. Mentala verb, som *att tänka*, förekom bara ett par gånger i hela texten. När *flykting* stod som objekt var det med verb som betecknade rörelse eller med *ta emot*. De flesta attribut var i form av mängd eller nationalitet. Exempelvis flyktingarnas känslor nämndes sällan.

Det vanligaste makrotemat var FLYKTINGPOLITIK följt av SYNEN PÅ FLYKTINGAR. 81 artiklar hade makrotemat FLYKTINGPOLITIK medan 65 hade makrotemat SYNEN PÅ FLYKTINGAR. Artiklar som behandlade flyktingars förhållanden, reaktioner och tankar, eller som behandlade anledningarna till flykten var få.

5. Diskussion

Denna undersökning av hur ordet *flykting* har använts i två svenska tidningar under hösten 2015 har visat flera saker. Den viktigaste slutsatsen är kanske att bilden som ges av flyktingar är av flyktingarna som ett abstrakt kollektiv. Ordet *flykting* förekommer nästan enbart i plural. Flyktingarna beskrivs som många, med antal, och sällan mer än det, i så fall med nationalitet. Flyktingarna är en massa, och analysen av verben visar att denna massa rör sig, målmedvetet, ohejdbart. Man kommer som läsare inte nära dem; när läsaren kommer närmare används inte längre ordet *flykting*, för flyktingen förvandlas då till en människa.

Det intrycket stärks ytterligare av att väldigt få av sammansättningarna i de undersökta artiklarna var sådana som rörde individer.

Flyktingarna beskrivs i begränsade sammanhang. Det mesta kring ordet *flykting* handlar om flykten; de vanligaste verben som förekommer med *flykting* som subjekt rör flykten i sig, till exempel *kommer*, och när *flykting* är objekt är det ofta i sammanhanget mottagandet och det enskilt vanligaste verbet är *ta emot*.

Vidare visade det sig att det vanligaste ämnet i artiklar där ordet *flykting* används var politik. Det handlade främst om rapporter och diskussioner om de politiska beslut som fattats. Flyktingarnas vardag är långt borta i dessa artiklar, men ibland fanns den där som bakgrund till politikernas tal. Även läsarens värld är långt borta. Ansvarstagande är ett populärt ord i dessa artiklar. Vem är det då som ska ta ansvar? Svaret är ofta ”någon annan”. Svenska myndigheter tar ansvar, de gör sitt, medan det är si och så med andra länder.

Bilden av flyktingarna är inte så uppenbart negativ som tidigare forskning, bland annat van Dijk (1988) och Brune (2004), visat. Attributen består exempelvis inte av ord som *kriminell* eller liknande, men de ger trots det inte en positiv bild av flyktingar som människor av samma sort som läsaren och hans bekanta.

Inledningsvis räknade jag med att se stora skillnader mellan de olika perioder, och skillnader fanns i och för sig, men bilden av flyktingarna var i stort sett densamma under hela den undersökta tiden. De skillnader som fanns gällde användningen av ordet *flykting*, som att olika sammansättningar var olika vanliga under olika perioder, och att *flykting* var subjekt i en större andel av satserna i artiklarna från augusti än det var senare under hösten. Vilka ämnen som det rapporterades om förändrades också till viss del mellan perioderna, tydligast med makrotemat STÄNGDA GRÄNSER, som var vanlig i september men ovanligt i oktober–november, men andra temans popularitet förändrades, som temat EKONOMI I MOTTAGNINGEN vilket ökade mellan september och oktober–november, även om det inte var något av de allra vanligaste temana då heller.

Av sammansättningar och metaforer är *flyktingström* vanligt, och det är ett av de uttryck som van Dijk (1988) skriver särskilt om. Annat – som floder – är inte alls lika vanligt, och även om *flyktingvågen* förekommer hör det inte till de allra vanligaste sammansättningarna, som oftast är mer konkreta och hör till den ”administrativa” sfären.

En sak analysen visar är, föga förvånande, att den vanligaste sammansättningen är *flyktingkris*, ett ord som används som namn på hela situationen, sammanfattar den, på samma sätt som tidningarna i Fowlers beskrivning ger namn och sammanhang åt ”the salmonella-in-eggs crisis”, även om de olika händelserna under den så kallade flyktingkrisen kanske vid första ögonkastet har mer gemensamt. Allt som det rapporteras om inom samlingsnamnet flyktingkrisen handlar om flyktingar och flyktingmottagande, till skillnad från de historier om matslarv och hälsolarm vilka Fowler sett klumpas ihop till en övergripande historia.

Det fokus på myndigheternas bild av situationen som ofta finns i rapporteringen stämmer med den bild som Brune (2004) ger. Det är något hon ser som grundläggande för hårda nyheter, och det ser man också i det här materialet, med artiklar om politiska beslut, problem i myndighetsutövning och många myndighetsföreträdare som uttalar sig.

Nyheter av det mjuka slaget, med ensamma flyktingar som fallit mellan myndigheternas stolar i centrum, som Brune (2004) också tar upp verkar dock inte förekomma (i alla fall används inte ordet *flykting* i det sammanhanget). Men de under september i Aftonbladet rätt vanliga artiklarna om svenskars hjälpsamhet kanske fungerar på ett liknande sätt, även om de

på ytan är annorlunda. Om artiklarna som Brune berör handlar om en ensam ”främling” som har utsatts för orättvisa och spelar på läsarens empati och upprördhet så fokuserar artiklarna om hjälpsamhet på ”någon av oss” och är till tonen positiva, men i grund och botten spelar de också på känslor och vill påminna om ”vår” godhet.

van Dijk (1988) identifierar några typiska ämnen i rapporteringen om de tamilska flyktingarna. De ämnen som har visat sig vara vanliga i rapporteringen år 2015 både skiljer sig från dessa och liknar dem. Flykten i sig visade sig vara ett relativt vanligt ämne när jag såg på artiklarna, liksom problem med boende och annat i mottagningen, och detta var bland de ämnen van Dijk identifierade. Artiklar som handlar om att ifrågasätta flyktingarnas asylrätt och artiklar om kopplingar till brottslighet, de två klart negativaste ämnena av de han fann, har jag dock inte återfunnit i mitt material med något enstaka undantag, vilket är en tydlig skillnad.

I de två tidningar som jag har undersökt verkar det inte som om flyktingarna ifrågasätts på samma sätt som van Dijk skriver om. van Dijk såg att det var vanligt med artiklar som handlade om ifall flyktingarna som kom då verkligheten var flyktingar, men så förefaller det inte vara här. Brune (2004) har också noterat hur flyktingstatusen ifrågasätts, och låter bland annat sin analys illustreras med rubriker i vilka det framhålls att de som kommer inte har rätt till asyl, något jag heller inte kunnat se förekommer här, och även i Bruners delundersökning i diskrimineringsutredningen (1985:199 ff.) tar hon upp att sådana ifrågasättanden förekommer, som exempelvis påståenden om att de som kommer ”luras” eller att deras ekonomiska förhållanden gör att de inte kan sägas vara flyktingar.

Uttryck som ”illegala flyktingar” och ”ekonomiska flyktingar” används i princip inte utom av personer som tidningarna talar med, och markeras då som uttryck för dessa personers uppfattningar. Samma sak gäller andra ifrågasättanden av flyktingstatusen hos dem som kommer.

Frågan är om sådana ifrågasättanden ändå förekommer, men på ett sätt som inte syns i den här analysen. Användningen av ordet *migrant* kan eventuellt ses som ett sätt att ifrågasätta flyktingarnas flyktingstatus. I vissa fall förstärks dock legitimiteten hos flyktingarna med hjälp av bland annat sammansättningar som *krigsflykting* och *Syrienflykting*, med attribut som asylsökande, och genom längre beskrivningar.

Den koppling mellan flyktingar och brottslighet som van Dijk ser i rapporteringen är inte heller lika tydlig i mitt material. Brott i sig visade sig inte vara särskilt vanligt som tema under den undersökta perioden och de brott som förekommer är våldsbrott, inte narkotikabrott och organiserad brottslighet som i van Dijks undersökning. Främlingsfientliga brott – inklusive mordbrand – är betydligt vanligare. De förekommer i artiklar med fokus på främlingsfientlighet och då är flyktingarna antingen brottsoffer eller förekommer bara i bakgrunden. Så är det också när det handlar om flyktingsmuggling, de skyldiga är okända smugglare, möjligen med terrorkopplingar, vars båtar flyktingarna hamnar i för att drunkna eller riskera att drunkna. Flyktingsmuggling är dock inte ett särskilt vanligt ämne, och det är sällan huvudämnet i artiklarna.

Trots att många av de problem som van Dijk lyfter upp saknas i den svenska rapporteringen under den undersökta tidsperioden är rapporteringen ändå starkt problemfokuserad, och många av problemen ligger på samhällsnivå, vilken syns i att fokus ligger på politiska lösningar och i hur mycket som myndighetspersoner får uttala sig. Problembeskrivningen är

annorlunda än i van Dijks holländska exempel, men hur mycket skiljer sig slutresultatet? Van Dijk drar slutsatsen att rapporteringen kring de tamilska flyktingarna gav upphov till den hårdare flyktingpolitik som följde (1988:185).

Ett intressant resultat i den här undersökningen var hur sällan ordet *flykting* användes i artiklar som handlade om konflikter, alltså om anledningarna till att folk flyr. Detta är också en skillnad mot resultaten i van Dijks undersökning, där sådana artiklar ingick, men det kan bero på materialurvalet, då han inte bara utgick från användningen av ordet *flykting*, som denna undersökning gjort. Artiklar om exempelvis inbördeskriget i Syrien fanns det förvisso många av i tidningarna under hösten 2015.

Undersökningen visade vissa skillnader mellan de två tidningarna. En av skillnaderna var att vissa teman var vanligare i Aftonbladet än i Dagens Nyheter. Ett av dem var SYNEN PÅ FLYKTINGAR. Framförallt artiklar om hjälpsamhet förekom nästan enbart i Aftonbladet, men det fanns också fler artiklar där om de bränder som kanske var främlingsfientligt motiverade. Det kan vara så att dessa ämnen är vanligare i Aftonbladet eftersom den tidningen oftare väljer att skriva om sådant som innehåller personer och tydliga konflikter, något som brukar sägas vara typiskt för kvällstidningarnas rapportering.

Intressant var också hur lite användningen av ordet *flykting* förändrades under hösten, vilket kanske var oväntat med tanke på de kraftiga svängningar i folkopinion och politik som skedde på senhösten 2015. Vissa skillnader fanns dock. Det var avsevärt färre artiklar från augusti än från de två senare perioderna, och augusti månad skiljde sig också på några punkter, som att flykting var vanligare som subjekt då än senare under hösten och användningen av ordet *migrant*, som också förefaller vara vanligare då. Ordet *migrant* har dock bara berörts ytligt i denna undersökning, så om och i så fall hur användningen av det skiljer sig från användningen av ordet *flykting* kan jag inte säga något om; i de få fall där ordet *migrant* berörs här skiljer sig användningen inte markant från den av *flykting*.

6. Avslutning

Hösten 2016, när denna uppsats färdigställs, är flyktingar och flyktingkrisen fortfarande ett återkommande ämne i medierapporteringen, men kanske inte med samma intensitet idag som det var i rapporteringen ett år tidigare.

I den här undersökningen har jag analyserat hur ordet *flykting* används i två tidningar under tre månader hösten 2015. Det är bara en kort tid, ett utsnitt av hur flyktingar beskrivits. I medierapporteringen denna höst kunde en typisk mening med ordet *flykting* lyda ”Hundratals flyktingar kom till Malmö under måndagen”, en mening där det flyktingarna gör är att de rör sig och där det betonas hur många de är. Det var en framförallt anonym bild.

Har användningen av ordet, och bilden av människorna där bakom, förändrats senare, efter de månader som jag undersökt, när flyktingkrisens klimax passerat? Trots händelseutvecklingen, förändringarna i opinion, omsvängningen i politik, förblev nämligen användningen av ordet i stort sätt likadan under hela den här undersökta tiden.

Resultatet av den här undersökningen visar att mediebilderna av flyktingar var ensidiga, men inte negativa på det mest uppenbara sättet. Flyktingarna framställdes till exempel inte, som visats i tidigare undersökningar, som kriminella bedragare, men bilden av dem är negativ eftersom att den inte visar flyktingar som fullvärdiga människor. När det rapporteras om flyktingarna är det som ett ansiktslöst kollektiv, utan individuella särdrag, som knappast gör mer än förflyttar sig över Europa. Flyktingarna beskrivs ofta som om de saknar tankar på annat än själva flykten och på flyktens mål.

Rapporteringen hösten 2015 placerade på många sätt flyktingkrisen långt från den vanliga läsarens vardag, genom att fokusera på politiken och låta många myndighetspersoner uttala sig. Men samtidigt befann sig fokus ännu längre från flyktingarnas dagliga liv, för det var sällan flyktingarnas upplevelser som var det centrala i tidningsartiklarna.

Det är så det ser ut hela hösten 2015. De förändringar som skett i användningen av ordet *flykting* är ofta påverkade av vissa händelser, vilket främst gäller vad artiklarna handlat om, men det förekom också förändringar i vilka enskilda varianter av ordet som förekom.

Vissa ämnen visade sig vara vanliga en period men inte en annan, som artiklar om hjälpsamhet som var vanliga i september för att senare inte förekomma alls. Andelen satser där *flykting* är subjekt är högst i materialet från augusti, som är det minsta, men även då är de verb som ordet förekommer med likartade. Vilka sammansättningar som *flykting* förekommer i förändras i viss mån under den undersökta tiden, till exempel blir *flyktingboende* en av de vanligaste sammansättningarna i Aftonbladet under oktober–november; man kan se att just den förändringen är kopplad till de händelser som det rapporteras om. Men trots att vissa förändringar alltså skett under den undersökta perioden så är bilden som ges av flyktingar överlag densamma under hela perioden.

Ord som *flykting* är på sätt och vis huvudpersoner i debatt och politik, och om de då bara används på ett sätt, som när flyktingar framställs endimensionellt och avhumaniserande, kan det få långtgående följder, även om bilden av flyktingarna i medierapporteringen hösten 2015 inte var så direkt negativ som den visade sig vara i tidigare undersökningar om medierapporteringen på 1980- och 1990-talet. På sätt och vis kan man alltså säga att medias rapportering förbättrats, men bara till viss del. Någon riktigt flerdimensionell, komplex bild av människorna bakom vad som lyfts fram som en av de stora politiska frågorna, det verkar inte medierapporteringen i två av Sveriges största tidningar ge.

Litteratur

- Boréus, Kristina. 2006. *Discursive Discrimination of 'Immigrants' in Sweden*, I Linde, Claes, Eduards, Maud and Segerberg, Alexandra (red.) *State of Welfare. Politics, Policies and Parties in (Post-) Welfare Society*. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet, s. 13–45.
- Brune, Ylva. 2004. *Nyheter från gränsen: Tre studier i journalistik om 'invandrare', flyktingar och rasistiskt våld*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet
- van Dijk, Teun A. 1988. *Semantics of a Press Panic: the Tamil 'Invasion'*". *European Journal of Communication*, vol. 3, no. 2, s. 167–187.
- van Dijk, Teun A. 1989 *Mediating racism: The role of the media in the reproduction of racism*. I Wodak, Ruth (red.) *Language, power and ideology: Studies in political discourse*. Amsterdam: Benjamins
- Diskrimineringsutredningen. 1985. *Invandrare i tystnadsspiralen: journalisten som verklighetens dramaturg : en rapport från Diskrimineringsutredningen*. Stockholm: Arbetsmarknadsdep.
- Fairclough, Norman. 1995. *Media Discourse*, London: Edward Arnold
- Fowler, Roger. 1991. *Language in the news: discourse and ideology in the Press*. London: Routledge,
- Hellspång, Lennart & Ledin, Per. 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur
- Ledin, Per. 1993. *Den skenande spårvagnen: en sociosemiotisk stilanalys av en nyhetsberättelse i tre kvällstidningar*. *Språk & Stil* 3, s. 35–55